

POSUDEK

vedoucí na bakalářskou práci

Jméno a příjmení: Tereza Dumská

Téma práce: Šikana v pojetí starších adolescentů

Tereza Dumská se ve své výzkumně zaměřené bakalářské práci rozhodla sledovat, jakým způsobem zpětně percipují studenti čtyřletých gymnázií svou zkušenost se šikanou ze základní školy. Není mnoho témat, kterým by v posledních letech bylo věnováno tolik odborné i mediální pozornosti, jako je právě šikana ve školách. Zdálo by se, že k němu již ani není co nového říci a vše zásadní již bylo napsáno. Bakalářská práce Terezy Dumské však dokládá, že tomu tak zdaleka není. Téma šikany je v její práci pojmuto z nového hlediska, v mnoha ohledech zásadně „přemyšleno“ a nabízí tak dosud neznámé, hluboce inspirativní teoretické i praktické vhledy.

Bakalářská práce je členěna na teoretickou a praktickou část. Teoretická část sestává ze čtyř hlavních kapitol. Autorka v nich nejprve vysvětluje samotný pojem šikany a diskutuje jednotlivá kritéria jeho definice. Ve druhé kapitole se zaměřuje na specifika mladší a starší adolescence z hlediska socializačního procesu, skupinových vlivů a vztahových potřeb. Ve třetí kapitole nastiňuje morálně kognitivní vývoj v pojetí nejrelevantnějších vývojových teorií. Poslední kapitola je věnována popisu základních rolí, které se v incidentech šikany vyskytují: šikanující, šikanovaný, obránce šikanovaného a přihlížející část třídy.

Výzkumná část prezentuje hloubkovou kvalitativní analýzu retrospektivních písemných výpovědí o zkušenostech se šikanou z hlediska rolí, které v šikaně respondenti v minulosti zastávali (n=48). Kvalitativní analýza dat byla provedena s využitím principů obsahové analýzy i prvků diskurzivní analýzy za účelem zachycení zjevných rozdílů mezi rolmi i implicitních významů ve sděleném materiálu.

Je třeba předestřít, že se jedná o bakalářskou práci vynikající úrovně z hlediska originality jejího pojetí, teoretického zpracování i metodologie výzkumu. Nadprůměrná kvalita se týká také výstižných a pečlivě provedených interpretací nálezů, které přinášejí naprosto nové a nesmírně cenné poznatky. Autorka vychází z dostatečného množství relevantní české i zahraniční odborné literatury, včetně českých i mezinárodních časopiseckých studií. Ve zvolené problematice se orientuje velmi dobře. Ve svém přístupu integruje poznatky z vývojové i sociální psychologie, místy též z filozofie, což je ve sledované oblasti velmi netradiční. Uváděné poznatky promýšlí a zpracovává zcela novým způsobem a kriticky poukazuje na často uváděné, ale nepřilíš přesné informace, které se jeví z hlediska intervenčního a preventivního jako rizikové či dokonce kontraproduktivní. Naproti tomu staví do popředí jiné sociálně a vývojově psychologické faktory, které na začátku dospívání hrají v šikaně zcela zásadní roli, ale z hlediska jejího zkoumání i školní praxe zatím nebyly téměř (či vůbec) zohledňovány. Jedná se tedy o práci v pravém smyslu slova autorskou, nadprůměrně tvořivou a vysoce fundovanou po odborné stránce.

Ve svém výzkumu autorka dospívá k celé řadě důležitých poznatků, které jsou velmi podnětné pro školní praxi. Ukazuje například, že „proces“ šikany je sice z hlediska vnějších událostí vymezen konkrétními akty agrese, ale na intrapsychické rovině často tento „proces“ „pokračuje“ i v dalších letech, dokonce i poté, co jsou jeho aktéři součástí nových školních kolektivů. Rozdíly z hlediska rolí v šikaně se ukazují v pohledu na konkrétní incidenty, v délce

jejich trvání, v percepci trajektorie a kulminace agrese, ale také ve způsobu popisu a argumentace i v určitých narativních zvláštnostech. Retrospektivní výpovědi zachycují také reflexi následného vyrovnávání se s touto zkušeností, která, jak se ukazuje, často představuje zátěž nejen pro samotnou oběť. Také u ostatních aktérů, zejména u bývalých agresorů, byly zachyceny náznaky disociovaného (tj. nezpracovaného) vztahu k vlastní minulosti, značící její neukončenost a přetrvávající morální dluh. Podobně jako zkušenost s viktimizací u bývalých obětí, může tento morální dluh u bývalých agresorů představovat bolestivou součást vlastní minulosti. S nezpracovanými pocity viny se ovšem setkáváme i u přihlížejících spolužáků, z nichž někteří se ještě po letech vyrovnávají s faktem, že se kdysi šikanu nepokusili zastavit.

Výsledky výzkumu na druhou stranu ukazují, že existují i oběti „vítězné“, které se s viktimizací vypořádaly natolik úspěšně, že je tato zkušenost spíše posílila, než zranila. Tyto a mnohé další nálezy jsou velmi slibné i z hlediska školní praxe. – Jak píše autorka ve své předmluvě: je třeba dětem „dovolit“ chybovat, resp. umožnit jim, aby si mohly alespoň zpětně své chyby v jednání vůči druhým uvědomit a přijmout je jako součást vlastní minulosti. Pomoci jim po letech zpracovat minulá provinění a selhání možná zároveň znamená šanci, že bude přetnut mezigenerační výchovný přenos agresivních behaviorálních vzorců a pokřivených morálních zásad.

Předložená bakalářská práce svou kvalitou, informativností, rozsahem a hloubkou propracování výrazně převyšuje i běžnou úroveň diplomových prací. Z hlediska způsobu zpracování, originality přístupu a přínosu pro teorii a praxi v daném oboru se práce blíží spíše disertaci.

Vzhledem k výše uvedenému ji nelze hodnotit jinak než stupněm

„výborně“.

Doc. Pavlína Janošová, Ph.D.

V Praze dne 12. 8. 2014